

МАТЕМАТИКАНИ ЎҚИТИШДА НОСТАНДАРТ ВАЗИФАЛАРНИ ҚЎЛЛАШ МУАММОЛАРИ

Сабилова Зухра Бахтияровна

Тошкент Шахар

Сергели туманидаги 300-мактаб

Математика фани уқитувчиси

E-mail: p21008472@gmail.com

АННОТАЦИЯ

Ёшларимиз ҳақли равишда бугунги ва эртанги куннинг ҳал қилувчи кучига айланиб бораётгани, мамлакатимиз келажаги учун масъулиятни ўз зиммасига олишга қодир эканидан барчамиз фахрланамиз. Бутун дунёда долзарб масалалардан ўқувчиларнинг таълим сифати учун кенг шароитлар яратиш, таълим жараёнига инновацион педагогик технологияларни жорий этиш ҳисобланади. Ҳозирги кунда тадқиқотчиларимиз ўқувчилар эътиборини ўрганиш, ижодий ривожлантириш ва таълим соҳасидаги инновацияларга қаратиш учун тадқиқотлар олиб боришмоқда[4]. Бугунги кунда мактаб ўқувчиларини физикадан ностандарт муаммоларни ҳал қилишга ўргатиш, уларга бундай муаммолар тўғрисида ишончли маълумот бериш, тавсиялар, таклифлар, ишланмалар, дарсликлар, қўлланмалар, илмий рисоалар ишлаб чиқиш, бўлажак ўқитувчиларнинг ушбу соҳадаги билим даражасини ошириш, ўқувчиларнинг ижодий фаоллигини оширишда ўзларининг ишларини олиб боришмоқда. Ўқув ва синфдан ташқари ишларни ташкил этиш бўйича услубий ва амалий қўлланмалар яратиш методистларимиз олдида турган долзарб вазифалардан биридир[2].

Калит сўзлар: ностандарт муоммолар, математика, ишланма, дарслик, ностандарт дарс, микдорий вазифа, сифатли вазифа, ностандарт методлар.

PROBLEMS OF APPLYING NON-STANDARD TASKS IN TEACHING MATHEMATICS

ABSTRACT

We are all proud that our youth is rightfully becoming the decisive force of today and tomorrow, capable of taking responsibility for the future of our country. All over the world, topical issues are the creation of broad conditions for the quality of education of students, the introduction of innovative pedagogical technologies in the educational

process. Our researchers are currently conducting research to focus students attention on learning, creative development, and innovation in education[4]. Today, schoolchildren are engaged in teaching physics to solve non-standard problems, providing them with reliable information about such problems, developing recommendations, proposals, developments, textbooks, manuals, scientific brochures, increasing the level of knowledge of future teachers in this area, increasing the creative activity of students. Creation of methodological and practical manuals on the organization of educational and extracurricular work is one of the urgent tasks facing our Methodists[2].

Keywords: non-standard circulation, mathematics, development, textbook, non-standard lesson, quantitative task, qualitative task, non-standard methods.

КИРИШ

Я.А. Каменский мактабни ёруғлик ва билим манбаи, қизиқишни ушбу ёрқин ва қувноқ ўқув муҳитини яратишнинг асосий усулларида бири деб ҳисоблаган. К.Д. Ушинский муваффақиятли ўқитишнинг асосий ички механизмини қизиқиш ва интилиш билан ўрганган. Ўтмишдаги барча кўп асрлик тажрибалар бизни қизиқиш билан ўрганишга муҳим ва қулай омиллардан эканлигини таъкидлашимизга асос бўла олади.

Ўқитувчининг анъанавий фаолиятида асосий мақсад ўқитувчи ўқувчига ўзида бор билимларни ўтказиш орқали билим миқдори ва сифатини оширишдан иборат. Ўқувчининг вазифаси унга яхши тушунтирилганларни чуқур қунт билан ўрганиши керак.

Анъанавий бўлмаган яъни ностандарт педагогик фаолиятда асосий мақсад ўқувчининг қобилиятини ривожлантириш, билимларини тизимлаштиришдир. Ўқувчиларга билим олиш усул ва методларини ўргатиш керак, бу эса ўз навбатида ностандарт дарсларнинг мисоллари билан яққол намоён бўлади яхши ҳал қилинади[3].

Дарсда ўқув ишлари Фронтал, жамоавий ва индивидуал шаклларида ташкил этилади. Ҳеч ким ўқувчиларни ўқитиш ва тарбиялашнинг асосий шакли сифатида анъанавий дарсларни бекор қилишни талаб қилмайди. Аксинча синфда фикрлаш доирасини кенгайтирадиган ва фаоллаштирадиган, билимга бўлган қизиқишни янада оширадиган, ўқувчиларни ёши ва қобилиятларини ҳисобга олган ҳолда ривожлантирадиган, ностандарт усул ва методларидан фойдаланиб дарс машғулотларини ташкиллаштириш ҳақида гапирамиз.

Ностандарт дарс - бу ноанъанавий ва ноодатий тузилишга ега бўлган импровизация қилинган машғулот.

НАТИЖАЛАР

Ностандарт дарс дизайни, ташкил етилиши ва методикаси билан ғайриоддий. Унинг ажралиб турадиган хислатларига ўзига хослиги, қўллашнинг универсаллиги, ҳамкорлик педагогикасини чинакам амалга ошириш имкониятларини келтириш мумкун. Ностандарт физика дарслари:

- * Коллектив иш усулларида фойдаланиш.
- * Мустақил ишлаш кўникма ва малакаларини ривожлантириш.
- * Ўқув материалига қизиқиш муносабати.
- * Талабалар фаолиятини фаоллаштириш.
- * Жамоа фаолиятини бошқариш йўллари ўзлаштириш.
- * Ўқитувчилар ва талабалар ўртасида янги муносабатларни шакллантириш[6].

Ностандарт дарс классик моделдан тубдан фарқ қилиши билан ўқув жараёнини такомиллаштиришга ёрдам беради. ҳаётга, реал ҳақиқатга яқинлаш учун Таълимнинг ностандарт шакллари ўрганиш жуда катта самара беради. Ўқувчилар бундай дарсларга бажонидил қўшилишади, чунки улар нафақат ўз билимларини, балки зукколик ва ижодкорликни ҳам намоёни этишлари керак.

Бундай дарслардаги билиш фаолияти ўқувчиларни фанга бўлган қизиқишларини, иштиёғини уйғотади, қувонтиради, қониқтиради, фанни чуқур ўрганиш чинакам куч-қувват касб этади. Кўплаб ностандарт математика дарсларини мисол қилиб келтиришимиз мумкун:

1. Мусобақа ва ўйинлар кўринишидаги дарслар: мусобақа, турнир, эстафета пойгаси, дуел, КВН, ишбилармонлик ўйини, ролли ўйин, кроссворд, викторина ва бошқалар.

2. Давлат амалиётида маълум бўлган иш шакллари, жанрлари ва усуллари асосланган дарслар: тадқиқот, ихтиро, шарҳлар, ақлий ҳужум, интервью, репортаж, шарҳ.

3. Ўқув материални ноанъанавий ташкил этишга асосланган дарслар: донолик дарси, ваҳий, дарс блоки.

4. Оммавий мулоқот шаклларига ўхшаш дарслар: матбуот анжумани, аукцион, фойда, митинг, мунозара, панорама, диалог.

5. Фантазияга асосланган дарслар: ертак дарси, сюрприз дарси.

6. Муассаса ва ташкилотлар фаолиятига тақлид қилишга асосланган дарслар: суд, тергов, трибунал, сирк, патент идораси, илмий Кенгаш.

7. Дарс қисми сифатида ўтказиладиган синфдан ташқари ишларнинг анъанавий шакллари: КВН, "терговни экспертлар олиб боради", спектакл, концерт, баҳс, "йиғинлар".

8. Интеграциялашган дарслар.

9. Дарсни ташкил етишнинг анъанавий усуллари ўзгартириш: маъруза-парадокс, жуфт сўров, Экспресс сўров, дарс-тест, дарс-маслаҳат[7].

Барча дарс турларини рўйхатга олишнинг иложи йўқ. Ва бу дарсларнинг ҳар бири аниқ мақсад ва вазифаларга эга. Бу кўринишдаги машғулотлар одатда назарий материални ўрганиб, уни ишлаб чиққандан сўнг ўтказилади. Асосий мақсади билимларни мустаҳкамлаш, дунё қарашини кенгайтириш муаммоларни ҳал қилиш маҳоратини шакллантиришдан иборат.

МУХОКАМА

Математика фанини ўқитиш жараёнида масалалар ечишда кўплаб вазифаларни ўз ичига олади:

- * назарий билимларни ўзлаштириш;
- * ўқувчиларнинг ақлий қобилиятини, ижодий тафаккурини ва махсус қобилиятларини ривожлантириш;
- * ўқувчиларни фан ва техника ютуқлари билан таништириш;
- * тиришқоқлик, ирода, характер, қатъиятни тарбиялаш;
- * ўқувчиларнинг билим, кўникма ва малакаларини назорат қилиш.

Тадқиқотнинг табиати ва усулларига қараб, сифат ва миқдорий вазифалар ажралиб туради[4].

Математик ҳисоб-китобларни талаб қилмайдиган ва шарт турига кўра оғзаки, график ва экспериментал вазифаларга ажратилади. Ушбу вазифаларнинг алоҳида аҳамияти ўқувчиларнинг мантиқий фикрлашини ривожлантиришдан иборат. Бу вазифалар маълум даражада ҳар қандай жисмоний вазифанинг ажралмас қисмидек шаклланади.

Сифатли вазифаларни иккита асосий гуруҳга ажратиш мумкин:

а) оддий сифатли вазифалар, баъзан вазифа - саволлар дейилади,. Уларнинг ечими одатда битта физик қонунга асосланади ва пайдо бўлган хулосалар занжири нисбатан содда тузилган бўлади

б) бир нечта оддий вазифаларнинг комбинацияси ёки комбинациясини ифодаловчи мураккаб вазифалар. Уларни ҳал қилишда биз янада мураккаб ва узун хулосалар занжирларига дуч келишимиз ва бир нечта физик қонунларни таҳлил қилишимиз керак[5].

Миқдорий вазифалар - бу керакли миқдорлар ўртасида миқдорий муносабатда бўладиган ва жавоб формула ёки маълум бир рақам кўринишида бўладиган вазифалар. Ушбу вазифалар ҳодиса ва қонуниятларнинг физик моҳиятига чуқурроқ кириб боришга, муҳим физик кўникмаларни шакллантиришга имкон беради.

Синфдаги ўқувчиларнинг фаоллиги, билим фаолиятига қизиқиш билан ёндашуви, қизиқувчанлик, меҳнатсеварлик ва масала ишлашга тайёрлигини

ривожлантиради. Бу борада физика, адабиёт ва ижтимоий фанлар ўқитувчиларининг фанлараро алоқалари асосида ташкил этилган дарс-конференциялар энг самарали ечим ҳисобланади²⁵.

Дарсларда кўпинча ўйин элементларидан фойдаланиш (викториналар, эстафета пойгалари, жисмоний лото, жисмоний домино, кубиклар, расмлар ва бошқалар.) ностандарт тарзда дарс жараёнини ташкиллаштиришга ёрдам беради. Ўқитувчилар дарсдан дарсга ўтиши учун бундай дарсларни тизимли қилишга ҳаракат қилишади. Бу эса ўз навбатида мавзунинг яхлит кўринишини яратишга имкон беради.

ХУЛОСА

Ностандарт дарс - бу синфда мавзунини тушунтиришда ва жараёни янада қизиқарли, ғайриоддий шакли. У стандарт дарсларнинг асосий мақсад ва вазифалари билан бир қаторда ўқувчиларнинг ўз-ўзини ўрганишга бўлган қизиқишини, ижодкорлигини, материални ностандарт шаклда тизимлаштириш, ўзига хос тарзда ўйлаш ва ўзларини ифода этиш қобилиятини ривожлантириш учун мўлжалланган. Бундай дарсларда ўқувчилар шунчаки мавзунини тушунтирмайдилар, аксинча уни ўқитувчи билан биргаликда ёрқин ва эса қоларли тажрибалар, газеталар, тақдимотлар ёрдамида бир-бирларига етказишга ҳаракат қилишади. Шундай қилиб, улар дарс жараёнида янада фаол қатнашадилар.

Ўқувчиларнинг ўзлари ҳам шуни таъкидлашдики бундай дарслар хилма-хиллик олиб келганини, гуруҳда байрамона муҳит ва кўтаринки руҳ яратгани билан уларни ўзига жалб қилаётганлигини.

Ўқувчилар ушбу ноанъанавий дарсларни ёқтиришади, чунки бундай дарс ўқув жараёнини чекламайди, балки атмосферани жонлантиради, ўқувчиларни фаоллаштиради, ўқишларини ҳаётий вазиятларга яқинлаштиради.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати: (REFERENCES)

1. Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. - Тошкент, “Ўзбекистон”, 2016.
2. ЮНЕСКО халқаро меъёрий ҳужжатлари //Ўзбекча нашрининг масъул муҳаррири Л.Саидова./ –Т.: “Адолат”, 2004. – Б. 19-62.
3. Ланина И.Я. 100 игр по физике: Кн. для учителя. - М.: Просвещение, 1995.
4. Боброва С.В. Нетрадиционные уроки. Волгоград, Учитель, 2005.
5. Горлова Л.А. Нетрадиционные уроки, внеурочные мероприятия. М., ВАКО, 2006.
6. Петрухина М.А. Нестандартные занятия. - Волгоград; Издательство «Учитель»
7. Суханькова Е. Электронные учебные пособия на уроках физики // Физика. - 2012. - № 7